

"Имаше ли воопшто смисла Граѓанската војна и зошто се боревме? Пред да одиме во Егејска Македонија нам, на Македонците, ни се ветуваше дека ќе ни дадат автономија. Затоа целиот македонски народ беше во движењето, сè што можеше носеше оружје. Захаријадис рече дека кога ќе одиме на Лерин, ќе дојдат тенкови од Југославија... ќе добиеме слободна територија. Во една прилика дознав дека цел било да се ослободи Солун, па да се направи слободна територија, да се признае револуцијата и да добиеме помош од други држави за да можеме да опстанеме. Но, што се случи? Зошто ги истераа луѓето, за да умрат по светот? Куката во моето село е уништена и воопшто не можам да го најдам местото каде се наоѓаше. Сега Грците не сакаат да слушнат за Македонците, но за нив не е проблем името, туку територијата, границата", посочува Атанас Ангеловски - Гарефи.

Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

Требаше ли да се случи Граѓанската војна во Грција? Што од неа добија преживеаните борци? Одговорот би бил - освен болка во душата и забрана да се вратат во родните огништа, ништо друго.

За своето учество во неа се потсетува и Атанас Ангеловски - Гарефи. Роден е 1928 година во село Лобаница, Костурско. Пред Граѓанската војна во Грција бил и во редовите на ЕЛАС, во 1943 година, кога се борел против фашистите. Бил и во ЈНА, со чин заставник.

"По демобилизацијата на ЈНА дојдовме во Скопје. Шест месеци работев во книжарницата 'Култура', која се наоѓа на скопскиот плоштад. Таму дојде Паскал Митревски и ме праша дали сакам да одам во Егејска Македонија, бидејќи таму ќе почне борбата. По два-три дена му се јавив и потврдно му одговорив. Тогаш имав 18 години, а бидејќи бев офицер во ЈНА ми рекоа дека ќе бидам одговорен за 75 луѓе, со кои преку Албанија - Тирана, ќе излеземе на Малимади. Така, во 1946 година застанав на чело на групата од 75 луѓе и со камион тргнавме од Скопје, влеговме во Албанија, Корча, Тирана, Билишта, Врбник, излеговме на Малимади. Ни беше речено дека таму ќе нè чекаат одговорните лица, ќе добиеме оружје, храна итн. Тоа се случуваше во октомври. На Малимади беше многу ладно, но кога стигнавме ја немаше 'врската', немаше оружје, немаше ниту храна. Минаа три дена, а младите луѓе од Скопје, кои беа со мене, ме прашуваа што се случува и ми велеа да се вратиме. Ги советував да се стрпат малку и дека ќе одиме во селото за да земеме храна. Се зближивме со народот, ни дадоа храна и повторно се вративме на Малимади. Но, грчката безбедност од Желево дознала дека прис-

ВО 1946 ГОДИНА ЗАСТАНОВ НА ЧЕЛО НА ГРУПАТА ОД 75 ЛУЃЕ И СО КАМИОН, ОД СКОПЈЕ, ВЛЕГОВМЕ ВО АЛБАНИЈА, ПРЕКУ КОРЧА, ТИРАНА, БИЛИШТА, ВРБНИК ИЗЛЕГОВМЕ НА МАЛИМАДИ, ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА, АТАНАС АНГЕЛОВСКИ -ГАРЕФИ

НА ГРАМОС ГОР

тигнале партизани од Скопје. Наредното утро дојдоа на местото каде што бевме скриени во Буката. Имаше магла, се движеа луѓе. Но, тоа не беа партизани, туку полицајци. Ние имавме само една италијанска пушка, со седум-осум куршуми. Им велам - ајде да направиме 'сефте', ајде да пукнеме. Ако погодиме никому ништо. Јас пукнав. Кога полицајците видоа дека еден од нив падна, избегаа. Отидовме и го најдовме ранетиот. Тој ни кажа дека тие што биле со него се полицајци од Желево, кои дошле по нас. Го пуштивме да си оди и му рековме да ги поздрават неговите и да им каже дека ние - партизаните сме тука. Потоа ја добивме 'врската' и почнавме да дејствуваме", раскажува Гарефи.

"Им велам ајде да направиме 'сефте', ајде да пукнеме. Ако го погодиме полицаецот, никому ништо. Јас пукнав. Кога полицајците видоа дека тој падна, побегнаа. Отидовме и го најдовме ранетиот. Тој ни кажа дека тие со него биле полицајци од Желево кои дошле по нас. Го пуштивме да си оди и му рековме да ги поздрават неговите и да им каже дека ние - партизаните сме тука. Потоа ја добивме 'врската' и почнавме да дејствуваме", раскажува Гарефи.

Габреш, Смирдеш. Успехот им бил делумен. Понекогаш се случувало грчката полиција да има загуби, друг пат партизаните. Тој раскажува и за случката во селото Вишини, кое се наоѓа под Вичо. Тогаш таму имало 22 полицајца, кои ги фатиле на спиење и им го зеле оружјето. Успешна акција имале и во селото Церешница. Всушност, во текот на 1946-1947 година немало вечер а да не се случило да не се во "контакт" со грчката полиција, да ги напаѓаат. На партизаните не им била потребна посебна наредба за тоа каде да одат, зошто постоела постојана наредба за пресметка со полицијата.

"Кога помина 1947 година се форми-

СУДИР СО ПОЛИЦИЈАТА

Стариот борец објаснува како ноќе оделе по селата и собирале храна. Потоа се поврзале со НОФ. Дошле и други доброволци од селата и се формирала една единица од 150-200 луѓе. Добиле и оружје. Во тоа време оделе по селата каде што имало грчка полиција и ги напаѓале куките каде тие биле сместени. Тоа биле селата Желево, Псодари,

АТА ВОЈНА ВО ГРЦИЈА: АТАНАС АНГЕЛОВСКИ - ГАРЕФИ

ВО ЈУЛИ 1947 ГОДИНА ЖИТЕЛИТЕ НА СЕЛАТА ПОД ГРАМОС ГИ ИСПРАКАА СВОИТЕ ДЕЦА ВО АЛБАНИЈА

раа големи одреди - баталјони, бригади, дивизији. Нашата организација НОФ се договори со грчката команда и ние влеговме во единиците на ДАГ. Кога пристапивме во нив ние немавме никаков чин. Според однапред покажаната храб-

сите поранешни офицери, полковници, генерали, и им соопштил дека привремената Влада на ДАГ, со седиште во Преспа, одлучила да го нападне Лерин.

"Во Лерин требаше да влезат 18. бригада, 105. бригада, 14. бригада, 103. бри-

гада Марко, кој беше командант на ДАГ, е болен. Си велев - што требаше токму сега, кога одиме во битка, да кажат дека тој е болен. Партизаните ме прашуваа за што се работи и се уништи нивниот борбен дух. Сите бригади имаа добиено наредба од каде да нападнаат. Јас бев на северната страна. Дојдовме во четири часот наутро. Тоа се случуваше на 12 февруари 1949 година. Но, како што колоните одеа за Лерин, така паднавме во заседа. Нè чекаа на разни места. Јас бев поназад со баталјон. Бевме голема сила од 13.000-14.000 партизани. Го предводев баталјонот 425, бригада 105. Имав задача да влезам во Лерин и заедно со мојата бригада да ја нападнам касарната. Но, излезе обратно, кога командантот кој беше пред мене претрпе огромни загуби, од Генералштабот добив наредба да извршам офанзива. Ми рекоа офанзивата да ја почнам на 1.033 метри надморска височина. Се искачив горе, а тие се повлекоа. Потоа повторно дојдоа, а ние се повлековме педесет метри назад, по што дојде друга наредба, за друга офанзива. По радиоврска му јавив на Генералштабот дека немам војска, имам многу ранети, а од таму ме информираа дека ќе дојдат двете чети на Генералштабот, офицерите. И навистина дојдоа. Околу 11 часот состојбата беше смирена. Бригадите се соочија со отпор и мораа да заземат позиции за напад. Прашав што се случува? Ми одговорија дека сите се на позициите, дошла сила од Кожани и затоа не сме можеле да скршнем, се чекаше нова наредба. Наредбата дојде вечерта и според неа требаше да се повлечеме. Им велам - како да се повлечеме кога цел ден сме во офанзива, а имаме и жртви... Но, се повлековме, ги оставивме жртвите, оставивме сè што беше тешко рането. Со булдожер жртвите ги ставаа во дупката. Некои бараа помош, но не можевме да им ја пружиме. Од Лерин дојдовме во Буф. Од Генералштабот дознавме дека имаме многу жртви - 1.200", се враќа Гарефи во сеќавањето на тие денови.

По битката за Лерин дејствувале и на други места, а во 1949 година се повлекле на Грамос.

"Беше страшно, гореа и камењата. На Грамос на непријателите им дојде на помош огромна сила. Всушност, добиле кредит од 350 милиони долари, со кои купиле топови, тенкови. Се боревме еден спрема десет. Тие имаа најмодерно оружје, а ние се боревме само со пушки и митралези. Тогаш разбрав дека грчката Влада сакала со нас да направи договор, но кога им пристигнала помошта тие решиле да нè уништат до крај, иако и тие на Грамос имаа многу жртви. Се боревме колку што можевме и на крај се повлековме. ДАГ капитулираше, по што заминавме за Албанија", вели Гарефи.

Од Албанија тој заминал за Ташкент, каде што живеел 13 години. Таму работел во фабрика, а потоа завршил Земјоделски факултет.

ЕА И КАМЕЊАТА

рост ни ги даваа функциите, командир на чета, баталјон... По 1947 година од Вичо се преместивме на Грамос. Тој пат од седумдесеттина километри пеш го минав можеби педесет пати. За мене тоа беше како прошетка. За нас денот беше ноќ, ноќта - ден. Дење се одморавме, а ноќе дејствувавме. Во 1948 година почнаа големите офанзивы на Грамос. Непријателите напаѓаа со 150 топови, имаа 100 авиони, многубројна војска, цела дивизија вршеше офанзива на тоа место. Но, не можеа да се пробидат, ние имавме добро заштитени ровови. Тие имаа 250-300 жртви, кои останаа на фронтот и телата им се распаднаа. Добија наредба и се повлекоа. Всушност, тука на планината Горуша бев ранет во ногата и се повлеков во болницата каде останав една седмица. Дојдов во Преспа, во местото Бела Вода, и повторно се вратив во единицата", објаснува Атанас Ангеловски - Гарефи.

"На Грамос на непријателите им дојде огромна сила. Всушност, добиле кредит од 350 милиони долари со кои купиле топови, тенкови. Се боревме еден спрема десет. Тие имаа најмодерно оружје, а ние се боревме само со пушки и митралези. Тогаш разбрав дека грчката влада сакала со нас да направи договор, но кога им стигнала помошта тие решија да нè уништат докрај, иако на Грамос и тие имале многу жртви. Се боревме колку можевме и на крај се повлековме. ДАГ капитулираше, по што отидовме во Албанија", вели Гарефи.

гада, како и две чети од Штабот на привремената Влада, офицери, потпоручници. Тој ни соопшти дека нападот ќе биде за два-три дена. По неговиот говор се вративме во единицата. Но, во ноќите до нападот се случуваше некој да ни побегне, да дезертира и да им соопшти на непријателите дека партизаните планираат да го нападнаат Лерин. Ноќта кога тргнавме кон Лерин се крена парола

ОФАНЗИВАТА НА ЛЕРИН

Тој се потсетува и на говорот кој во 1949 година, во селото Желево, го одржал секретарот на Комунистичката партија на Грција, Захаријадис. Ги повикал